

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

10241

W. J. French 4/20/11

10242

10243

10244

Upm June 10/11

10245

10246

10247

10248

10249

29199
n-75

1911

10243

ՄԻՍԱԲ ՇԱՍԼԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ԵՐԳԸ

(ՔԵՐԹՈՒԱԾ)

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ « ՇԱՐԺՈՒՄ » Ի

Վ. Ա. Ռ. Ն. Ա.

1898

2013

831.99-1

2000

ԿԵՍԱՆՔԻ ԵՐԳԸ
(ՔԵՐԹՈՒԱԾ)

ՎԱՀԱՆՈՒՇԻՆ

Յիշէ՛ զիս, երբոր ֆեզմէ շա՛ս հեռու
Օսար երկնի սակ դառնն ցաւերու
Մէջը սապկրիմ. եւ երբ անսարքեր
Անըզգայ կերպով դիտեն զիս մարդեր,
Դուն, իմ սիրած, դուն, եթէ սիրս ունիս,
Յիշէ՛ զիս:

Յիշէ՛ զիս, երբոր ֆեզ կարօսահար
Սրբէս հառաչներ ժայթֆեն անդադար,
Աչիս արցունքը, ջուր յորդահոսան,
Այսերս քրքչեն հեղեղի նրման,
Դուն, իմ սիրած, դուն, եթէ խիղն ունիս,
Յիշէ՛ զիս:

7592-58

Յիշե՛ գիս, երբոր բաղդին դըժընդակ
 Խաղալիկ եղած իբրեւ նահասակ՝
 Փոխան իղձերուս, յոյսերուս սասիկ
 Միայն ինձ մընայ վիշտ բազմապատիկ,
 Դուն, իմ սիրած, դուն, եթէ միտք ունիս,
 Յիշե՛ գիս :

Յիշե՛ գիս, երբոր ասելով կեանք
 Սեւեռուն աչքերով դիտեմ երկինք .
 Հոն, աստղերէն վեր, հանգիստի կայոս
 Հոգիիս հայցեմ նոր կեանք մ'անաղօս,
 Դուն, իմ սիրած, դուն, եթէ կամք ունիս,
 Յիշե՛ գիս :

Ա՛յս, եթէ օր մը ապրելէն յոգնած՝
 Սեւ հողին սակը հանգըստատարած
 Քընանամ նիւնով յալիսեմական,
 Զերծ իմ ցաւերէս, զերծ ծաղրէն մարդկան,
 Դուն, իմ սիրած, դուն, եթէ գուր ունիս,
 Յիշե՛ գիս :

Եթէ չը յիշես, գիտցած ըլլաս որ
 Յուրս գերեզմանիս խորէն՝ անաւոր
 Ըսուերբս ելած քեզ պիտի հաւէ,
 Խրդնիդ կըրակը քեզ պիտի մաւէ,
 Ուրեմըն վախցիր, եթէ սէր ունիս,

Յիշե՛ գիս,
 Յիշե՛ գիս :

Ի Մ Կ Ե Ա Ն Ք Ը

Անձն իմ, մի՛ տրտմիր թէ ինչո՞ւ համար
 Աչքիդ վառ հուրը մարեր է շուտով .
 Արցունքըդ սըրբէ, մի՛ լար անդադար,
 Ճակատըդ վեր առ պատած խորշումով :
 Անձն իմ չարչարուած, դուն ալ մի՛ խորհիր
 Թէ չի ծերացած քու փայլուն մազեր
 Այդ ի՛նչպէս շուտով դարձեր են մոխիր .
 Տանջանք է կեանքը, ալ խորհիլ մ'ուզեր :

Հազիւ թէ աչերս իմ բացի լուսին,
 Հազիւ թէ տեսայ արեւն ու լուսին,
 Վերեւը դըլխիս աստղերն անհամար
 Որ կը շողային, գողցես, ինձ համար .
 Հազիւ ըզգացի բոյրն փըթթինազարդ
 Գիրդ ծաղիկներու . մեխակ, յամիկ, վարդ
 Քողեցի գեանէն մատներովս քընքուշ,
 Փընջիկ կապելով տըւի մօրս անուշ .
 Ի լուր թըսչունին քաղցրածայն երգին՝
 Սըրտով կայտըսուն, հոգւով խնդազին
 Հազիւ թէ բացի բերանս մանկական,
 Մըրմունջքս առաջին հազիւ դուրս եկան,
 Շամբուշ, չարամիտ, անխիղճ մարդերու,
 Իմ նախանձայոյզ ազգականներու
 Խոժոռ գէմքերէն, կծու խօսքերէն
 Ես ահաբեկած լըռեցի մէկէն :

Յուերուս պատճառը մեծ է եւ չա՛տ հին,
 Տարիքիս չափ մեծ, եւ սըրտիս վըհին
 Մէջը, կարծես թէ, խոր արմատ կապած՝
 Կը քերէ անոր եզերքը մաշած
 Իրեն փըշալից անթիւ ճիւղերով :
 Ո՛րքան կ'ուզէի սէր, գութ ու գորով :

Խեղճ մանուկ կեանքի վայելքին կարօտ,
 Ինչպէս ուռնի մէջ երկրի քարոտ
 Կ'աճի ջրրազուրկ թոռամած դալկահար,
 Այնպէս մեծցայ ես տրկար ու նիհար:
 Եւ սակայն մեծցայ, թէպէտ մանկութեան
 Վարդազոյն օրերս արցունքով անցան:
 Չարակամ մարդիկ կիրքով ժահրալից
 Իմ պատանեկան տարքիս էակից
 Սուրբ ըզգացումներս, իղձերըս մաքուր
 Խըլել արմատէն ջանային ի զուր:
 Այո՛, չարութեան եղայ անմեղ զոհ,
 Ի'անիծեցի կեանքը՝ վիճակէս դժգոհ:
 Եւ սակայն մեծցայ. իմ դեռարողք
 Երազներըս ալ, իղձերըս գողգոջ
 Չարգացան ինձ հետ փթթումով արագ:
 Գացի Եւրոպա, ուր հողուոյ ճրրագ
 Անմահ գիտութեան մէջ սուրբ տաճարին
 Պըլպըլաց, շողաց ցոլով լուսածին
 Վանելով ի բաց մըտքիս մութ ամպեր:
 Բարձր դասերու չեղայ անտարբեր:
 Բարւոյն, գեղեցկին, ճըշմարտին ընտիր
 Վեհ պատկերներուն առջեւ ծընրադիր
 Երկըրպագեցի անով վիհունակ,
 Եւ սըրբազան բուն մէկ ներշնչման տակ
 Ուխտեցի մընալ միշտ հաւատարիմ
 Ըսկըղբունքներու հողուոյ մըտերիմ:
 Ցանկութիւններով, իղձերով բարի
 Երիտասարդի իմ կուրծքըս առ լի
 Դարձայ հայրենիք: Ով Ամասիա,
 Երկիր պանծայի, որ ամբրոսիա
 Դու կը ջամբէիր բերքերովդ առատ
 Հին դարերու հին ազգի պայազատ,
 Ահագնատեսիլ մութ քարայրներուդ
 Բընակիչներուն դիւցազնասերունդ,

Որոնց մեծ գործերն՝ վարպետ, բանիբուն
 Կը պատմէ մեզի մեծն Ստրարոն.
 Բայց դու ինձ չեղար ապաստանարան,
 Քայլերս ակամայ քեզմէ հեռացան...:
 Ողջո՛յն, ո՛վ Իրիս, պաշտելի Իրիս,
 Որ դարիւ դարիւ դալով կը փըրփրիս,
 Եւ մերթ քու ափերդ լեցուն աւազով
 Մեղմիկ շոյելով գողտրիկ մէկ նազով՝
 Դու կը դըզըչես ալիքով վըճիտ:
 Ա՛խ, քանի անգամ այն սաղարթախիտ
 Ուռնիքներու շուքին տակ նըստած՝
 Թաքուն վիշտերը սըրտիկիս այրած
 Բացի, ցոյց տըւի քեզ, Իրիս սիրուն,
 Եւ պաղուկ պաղուկ քու ջինջ ջուրերուն
 Մէջը լըւացի վէրքերը կուրծքիս:
 Դուն եղար վըկայ առատ արցունքիս
 Չոր կը քամէին, ո՛հ, իմ հէք աչեր
 Հաճոյքին համար մարդկանց աննըւէր...:
 Մութ է արգանդը եւ կեանքն է ունայն.
 Մըշտապէս խաւար, մութ է գերեզման:
 Երկու մութի մէջ մէկ ունայնութիւն.
 Ահա մեր կեանքը լեղի ինչպէս թիւն,
 Մահէն ալ լեղի: Սպրի՛լ: Բայց ինչո՞ւ:
 Չարչարանք, զըրկանք, անարգանք կըծու
 Կըրելո՞ւ համար: Կեա՛նք, ի՛նչ գառըն քըրքիջ
 Հանդէպ վիշտերու, ցաւերու մաշիչ:
 Սաստիկ պըժգացած այս վատթար կեանքէն,
 Չըզուած անիրաւ մարդերու դէմքէն,
 Խոր խոր տըխրութեան մըթին ծիրանով
 Ճակատըս պատած, եւ թաց աչերով
 Երբ կը դիտէի, Իրիս գեղեցիկ,
 Վըճիտ ջուրերուդ դէմքը ցոլացիկ.
 Եւ հանդարտ հանդարտ քու վէտովէտումներ
 Երբ կը յուզէին իմ հողուոյ խորեր,

Աչքի չըլացման, մաքի մոլորման
 Եւ մէկ հեշտալի մողիչ թըմբութեան
 Փըրկող բարերար աղղեցութեան տակ
 Յանկարծ ձրգուէի ջուրերուդ յատակ,
 Անվերջ գիշերի մութին մէջ անլոյս
 Խեղդելու համար իմ իղձեր, իմ յոյս,
 Մարելու համար միանգամ ընդ միշտ
 Իմ սըբտիս կըրակ, իմ հող, ցաւ եւ վիշտ
 Հանգչեցընէի ճակատս հրբավատ
 Քու ցուրտ ծեցիդ մէջ, ա՛խ, ի՛նչ լաւ կ'ըլլար... :

Վարդը փուշ ունի, կ'ըսեն, կեանքն ալ ցաւ.
 Իմ օբերս սակայն, սոսկ ցաւով անցաւ:
 Սեւ անյուսութեան խորը մահաբեր
 Կեանքի եւ մահուան միջեւ տարուբեր՝
 Գողգոթուն քայլերս գէպի գերեզման
 Ինքնին կ'երթային, մօտ էի անկման... :
 Սակայն, չեմ գիտեր, կորով ո՞րպիտի
 Աղղեց ինձ սէրը համեստ մի կուսի,
 Որուն աչերուն պայծառ լոյս ցանցէն
 Ես բըռնըւեցայ, եւ՝ կ'ըսեմ բացէն
 Թէ նուռ չըթները, գողցես, մընջեցին
 Անխօս բարբառով նըւադ սիրազին.
 «Մեռնիլ կ'ուզես դու, բայց ինչո՞ւ, յիմա՛ր.
 Սէր, կեանք են անուշ, ապրէ ինձ համար:»
 Եւ ո՛հ, այն կոյսն էր մարմնով լուսամած,
 Ժպիտ մը, ցոլք մը բոյն էին կաղմած
 Իր շընորհագեղ այտերուն վըրայ,
 Որոնց դէմ սիրտ մը թնդեմամբ կ'երերայ:
 Ունէր սեւ աչեր, յօնքեր նըրբազիծ
 Եւ ներս վըսեմ ճակատը անբիծ
 Վարդէ տառերով բանուած էր մեկին
 Ա՛ր, երջանկութի՛ւն: Եւ իրաւ երկին
 Շողաց տարօրէն լուսով հոգեզմայլ,

Եւ երանութեան գոյնով բոցափայլ
 Նոր նոր յոյսերու ծիածանն ոսկի
 Կամար ձեւացաւ վերեւն իմ կեանքի:
 Սէ՛ր անապական, սէ՛ր, սէ՛ր կաթոզին,
 Հուր աստուածառաք, պարգեւ երկնային,
 Քու վէ՛հ, գերազանց աղղեցութեան տակ
 Կը ստանանք սիրտեր, հողիներ յըստակ:

Անցան ձիգ օրեր սիրով անպարսաւ,
 Եւ մեծահանդէս ժամն եկաւ հասաւ,
 Լի էր տաճարը բաղմութեամբ մարդկան.
 Պիտի կատարուէր օրհնաբանական
 Խորհուրդ պըսակի: Սիրականս եւ ես
 Սեղանին առջեւ կեցած՝ ջերմապէս
 Լըռիկ աղօթներ կ'ուղղէինք ի վեր
 Մեզ պարգեւելու երջանիկ օրեր:
 Եւ իմ հարազատ հայր որդեգորով
 Քահանայական իր մեծ պաշտօնով
 Օրհնեց պըսակնիս խանդով եռանդնոտ,
 Մեր գըլուխներուն ինք կապեց նարօտ:
 Սեւ քօղըդ, սիրտ իմ, պահ մը թօթափէ,
 Շուտ անցան գացին երազներդ, բարէ՛.
 Եւ սակայն անցած պերճ հըրճուանքներէ
 Նըշոյլ մը քեզի խինդ մը թող առթէ:
 Է՛հ, սիրտ իմ, հերիք կոծես, փըրփըրիս.
 Թող որ թեղերը մաշած քընաբիս
 Հընչեն մէկ ուրախ եղանակ սիրուն
 Ի յիշատակ իմ անուշ օրերուն:
 Երջանկութի՛ւն, դու չես պատրանք.
 Յընորք չես դու, հեշտալի կեանք,
 Երբ հուր սէրը կը խըլըրտի
 Ծաւքերուն մէջ մարդուս սըբտի.
 Երբ պարտէզին մէջ ծաղկաւէտ,

Ազրերակին մօտ վէտ ի վէտ
 Անբիծ սիրով արբշիւ մարդը
 Զուգաձայնէ իր սիրերդը
 Միւզին սոյլին և սոխակին
 Քաղցրորը դայլայլիկին .
 Լոյսի , բոյրի ծածանքներուն
 Եւ փափկութեան ալիքներուն
 Վըրան հեշաիւ մեղմատատան՝
 Երազներու մէջ դիւթական
 Վերջալուսի հուսկ շողին պէս
 Մարի , հասնի զըւարթերես ,
 Ո՛հ , այն ատեն , ո՛վ կեանք վրսեմ ,
 Դու կը սկըսիս ծաղկիլ , կ'ըսեմ
 — « Երջանիկ եմ , նէ ինձ կ'ըսէր .
 Առանց քեզի ի՞նչ կ'արժէ սէր : »
 Գըրլիս ներա ուսին դըրած՝
 — « Երջանիկ եմ , ո՛հ , իմ սիրած ,
 կը կըրկնէի մըտամորը ,
 կեանքըս , հոգիս քու կդ է բոլոր : »
 Վախ մը սակայն , սարսուռ մ'ուժղին
 կը ցընցէր զիս ամբողջովին .
 Մահ կայ , ախո՛ս , ծակաչք մահը
 կեանքին խիստ մօտ դըրած գահը
 Մեզ կը սպասէ , կը խորհէի :
 Մութ զընդանի պէս ամայի
 կը թըւէր ինձ այս երկիրը ,
 իրականը եւ նանիրը
 Ուղեգիս մէջ իբրեւ մէկ բան
 խօլ ցընորքով անդոհական

կը տըպուէին : Բայց շատ շատ հեղ
 Ամէն չարիք , մահն իսկ ահեղ
 Ձի յիշելով՝ մեր հոգիներ
 Սաւառնաթեւ կ'եղնէին վեր
 Մինչ զենիթը երանութեան ,
 Որուն օգը խնկաբուրեան
 Այն անկ կուշա կուշա կը ծըծէինք :
 — Երջանիկները : — Մե՛նք , մե՛նք էինք :

Բա՛նտ . . . խաւարին մէջ ահաւոր բանտին
 Յանկարծ արթընցայ երազես հեշտին .
 Սոսկմամբ գիտցայ որ չարութիւն , նախանձ
 Թեւ ի թեւ մըտած լըրբութեամբ անսանձ՝
 Վատ ըստորնութեան կեղտոտ դիմակով
 կը քըրքըջէին պար բըռնած իմ քով :
 Անիրաւութի՛ւն , գոչեցի ուժգին ,
 Բայց ուռած կուրծքիս դառն հառաչանքին
 Արձագանգ տըւաւ հաստ շըլթաներու
 Խուլ շառաչիւնը , եւ իբրեւ ուրու ,
 Վըրաս ծանրացաւ դառնաղէտ վիշտը ,
 Որմէ պըրկուած մընացի , ձիշըր :
 Գըլխահար եղայ օղէն նեխահոտ ,
 Եւ դանդաղ , տարտամ , խառնակ ու շփոթ
 Երեւոյթներէ հազիւ ըզգացի
 Թէ կենդանի եմ : Տեսնել կարծեցի ,
 Ո՛վ յիմարութեանս , բանտիս մահաստուեր
 Մութին մէջ հալած երկայն սեւ մաղեր ,
 Տամուկ սեւ աչեր դեռատի կընկան ,
 Վարդ երես , ձիւն ձեռք նորածին մանկան :
 Վատաբա՛խտ հայրիկ . . . : Մէկէն աւելի
 կարեկից սիրտեր խանդաղատալի
 Վիճակիս վըրայ , իրաւ , ցաւացին .
 Սակայն ժանտաղէմ անմիտ թըշնամին

Դիւական ժըպտով խընդաց ի սըրտէ ,
Բարիին յաղթել կարծե՞ր էր միթէ :

Անցան ամիսներ , եւ ես բանտարգել
Մընացի անյոյս : Անմեղն ազատել
Բարիք գործել է . երկրիս վրայ սակայն
Չարին հեաւմուտ մարդիկ խիստ շատ կան :
Ես ինձ կ'ըսէի . է՛հ , ինչո՞ւ համար
Մարդիկ եղբօր պէս չեն սիրեր զիրար .
Ատելութենէ ի՞նչ հաճոյք կը զգան .
Վայե՞՛ղ է մարդուն չար ըլլալ այնքան
Որ արցունք քամուն մատաղ աչերէ ,
Բարի խըղձմըտանքն ո՞ւր տեղ գացեր է :
Սիրտեր արիւննել , կեանքեր խորտակել ,
Քանի որ այսպէս կ'ընեն անարգել ,
Եղո՛ւկ , հէք զո՞նք չը մնար ուրիշ բան ,
Բայց եթէ ողբալ իր սեռին վըրան :
Մարդասիրութի՛ւն , ի՛նչ քաղցըր պատուէր
Երկնային օրէնք մեղի են տըւեր ,
Անոր ծոցին մէջ կայ միշտ եւ յաւէտ
Անվիշտ կենցաղի ծիլն երանաւէտ ,
Որն անշուշտ կ'աճի , կը մեծնայ արագ
Եթ' ատելութեան ցուրտ քամին վայրագ
Չը թոամեցնէ զայն : Կ'աճի կը մեծնայ
Հըսկայանըման ծառ մը կը դառնայ ,
Որուն հեշտարար շուքին տակ մարդիկ
Հանգոյն հարազատ եղբօր՝ հանդարտիկ
Կ'ապրին , իրարու տալով համբոյրներ :
Մաշիլ բանտին մէջ , ի՛նչ հակապատկեր
Չարութեան մուրտտ ձեռքով էր զըծուած
Կեանքիս գիրքին մէջ դառնութեամբ լեցուած :

Դիշեր մ'էր գարնան : Քունիս մէջ տեսայ
Ոսկի երազներ . տեղ մը բացօթեայ

Ազատ ման դալով՝ մարդեր դալարի
Տեսայ եւ դաշտեր , պարտէզներ բերրի ,
Թուփեր ծաղկալից . եւ ականակիտ
Աղբերակներու կարկաչ , ոստախիտ
Ծառերու մէջէն լըսեցի նաեւ
Երգեր հաւերու զըւարթ , նըրբաթեւ :
Պայծառ երկնի տակ գարնան էր հանդէս
Չոր կը տօնէին էակներ պէս պէս :
Հեշտալի՛ երազ , երջանի՛կ պատրանք ,
Մոռցայ ամէն բան , ցաւեր տառապանք .
Հողիս կը խայտար հաճոյքով վըսեմ ,
Չէի գիտեր իսկ թէ բանտարկեալ եմ :
Մարմինը քանի կը տըկարանայ ,
Մըտքի ցընորքն ալ այնքան կ'ուժոյնայ :
Իրաւ բանտն էի , բայց տար աշխարհի
Հեշտանքըն անձամբ կը վայելէի :
Եւ ի՛նչ կը տեսնեմ . . . արեւին ոսկի
Ճառագայթներուն եւ թեթեւակի
Նազելաճեմ արծաթ ամպերուն ,
Հոն՝ առաւօտեան նամէտ շաղերուն
Պերճ խառնուրդին մէջ տեսայ , ո՛հ , տեսայ
Մըտապատկերիս դէմքը բիւրեղեայ :
Այն էր , դա ինքն էր , սիրականըս էր
Որ վերէն ի վար ինձի կը ժըպտէր .
Որոշ կարգացի աչքին մէջ պայծառ
Անկեղծ աըրամութեան նշանն յայտարար .
Վեր առաւ քընքուշ մատներուն ծայրով
Արձակ ծամերուն ծըփանքէն , որով
Սըրբեց մարգարիտ արցունքին չիթեր .
Ինձ համար կուլար . . . հոգեա՛կ մարդասէր :
Կ'ուզէի վերնալ երթալ քոյն անոր ,
Մարմինըս հոգւոյս հետ , կը զգայի որ ,
Կը բարձըրանար վեր ի վեր տակաւ :
Նէ եւս յամբընթաց դէպի ինձ եկաւ :

Մօտ էինք , ձեռքը կը դրպչէր ձեռքիս .
 Սեւ ամպ մը , բարէ՛ , մըտաւ մէջերնիս :
 Սոսկալի՛ երազ . . . խաւարը պատեց
 Հոգւոյս արեւը , եւ ես շանթընկէց
 Հարուածէ ուժգին զարնըւածի պէս
 Ինկայ յատակը բանտիս սառներես :
 Դեռ կ'երազէի . . . յանկարծ բացուեցաւ ,
 Տեսայ որ բանտիս ձեղունը վերցաւ ,
 Երկնակամարին աստղերէն շողուն
 Լուսեղէն անձրեւ տեսայ փաղփաղուն .
 Հոտ մը խնկաւէտ բուրեց իմ չորս դինս
 Ի՛նչպիսի տեսիլ , ո՛վ երանութիւն ,
 Նոյն հըրեչտակն էր , որ կամաց կամաց
 Իմ քովըս կ'իջնէր , բարձրէն մինչեւ ցած ,
 Վերջապէս հասաւ այս անգամ իմ մօտ ,
 Կը նըւազէի հըրճուանքէս տենդոտ .
 Ճակտիս քրտինքը հովէ զովարար
 Կը պաղըշտըկէր , եւ թէ մեղմաբար
 Այտերս կը շոյէր ձեռք մը փափկասուն .
 Ականջիս յուշիկ ձայն մը թըրթըռուն
 Կ'ըսէր վըշտագին . « Երթա՛նք , սիրելիս ,
 Դուն անմեղ ես , դո՛ւն , ի՞նչ կը վարանիս ,
 Երթա՛նք , օ՛ն , երթա՛նք : » Եւ ինձ մատնանիչ
 Կ'ընէր բանտին ելքն , որուն ակնապիշ
 Ես կը նայէի , եւ . . . ո՛հ , արթընցայ ,
 Այն ատեն , իրօք , պատերն կապարեայ
 Վըրաս ծանրացան : Աղմուկ , ձայն , բարբառ .
 « Ներեց մեզ , ներեց կայսրը վեհափառ : »
 Երբ աչերս բացի , կ'աղաղակէին
 Ինձ վիճակակից խեղճեր մարդկային :
 Ընդհանուր ներման վերին շնորհքի
 Ես ալ , արդարեւ , եղայ արժանի ,
 Բացուեցաւ դուռը բանտիս տըխրունակ ,
 Ազատ դուրս ելայ , եւ նոյն ժամանակ

Բարեկամ դէմքեր ուրախ եւ ժըպտուն
 Զիս ողջունելով տարին դէպի տուն :
 Ո՛հ , ի՛նչ բերկրալի եւ ի՛նչ խընդագին
 Եկաւ այն օրը մեր ընտանիքին ,
 Որուն յարկին սակ ջերմ ուրախութեան
 Անկեղծ արցունքներ՝ առատ հոսեցան :

Անկարծ վըտանգներ եւ որովհետեւ
 Ինձ կը սպառնային , շատ երկարատեւ
 Ըլլալ բերկըրանքս , ո՛չ , չէին կըրնար ,
 Պէտք էր ընկըրկիլ , չեղաւ մէկ հընար .
 Դէմ սոսկալիթ խար անիրաւութեան
 Կանգնելու համար արի ախոյեան ,
 Բաւականաչափ ուժ ինձ կը պակսէր .
 Մէկ երկու հարուած , հնչուն ապտակներ
 Անկարող էին լաւ մը յաղթելու
 Բարւոյն դէմ լարուած չարութիւններու :
 Խոհեմութիւն էր անմեղ եւ հըպարտ
 Հեռանալ չարէն եւ մընալ հանդարտ
 Իմ իղձեր , յոյսեր , ալ մընաք բարով .
 Հայրենի ափեր , միշտ հոգեդորով ,
 Ալ մընաք բարով : Ի՛նչքան դըժուար է
 Քակել խեղճ սիրտը ամուր կապերէ .
 Սիրտըս մաշուեցաւ անողոք հարկէն ,
 Որ կը ստիպէր զիս իմ հայրենիքէն
 Տարագըրուելու : Հըրաժեշտ տուի ,
 Հեծայ նըժոյզը , որ փութանակի
 Անցաւ սըրարչաւ լեռ , դաշտ , ձոր , անառա ,
 Եւ քսինեան Պոնտոսն հասայ ողեսպառ :

 Երգը կը մեղմէր ցաւերս ամենի ,
 Կ'երգէի , խեղդուկ ձայնով կ'երգէի .
 Քու փըրփըրադէզ ալիքներով

Ի՛նչ սոսկալի ես դու , Սեւ ծով .
Իմ սիրտըս ալ նրման քեզի
Մերթ է հանդարտ , մերթ կը յուզուի :

Կեանքի ծովուն մէջ ալեկոծ
Իմ բաժինս է հոգ , ցաւ ու կոծ .
Սեւ ծով , քեզ պէս ազի , լեզի
Վըշտի թոյնը շատ ըմպեցի :

Ափիդ վրայ լայնատարած
Թաց աչերով մենիկ նըստած
Տըրտում , տըխուր և դալկադէմ
Գիտե՛ս , ինչո՞ւ կը հառաչեմ :

Ամուսին եմ վատարազդիկ . . .
Հայրիկ եմ ես , գըժբա՛ղդ հայրիկ . . .
Ո՛վ յիշատակ սըրտակըտուր ,
Հոգեակներս եմ , ո՞հ , ո՞ւր էք , ո՞ւր :

Շընորհազարդ վեհ գըլուխներ ,
Գիրուկ ձեռներ , անս՛ւշ աչեր ,
Չեզի սիրող , աւա՛ղ , իմ սիրտ
Բաղդին ճըմլեց ճիրանը բիրտ :

Պանդուխտ եմ ես ձեզմէ հեռի ,
Արդեօք ե՞րբ աի տեսնեմ ձեզի ,
Երբ աի սեղմեմ սըրտիս վըբան
Քաղցրիկ դէմքեր իմ սիրական :

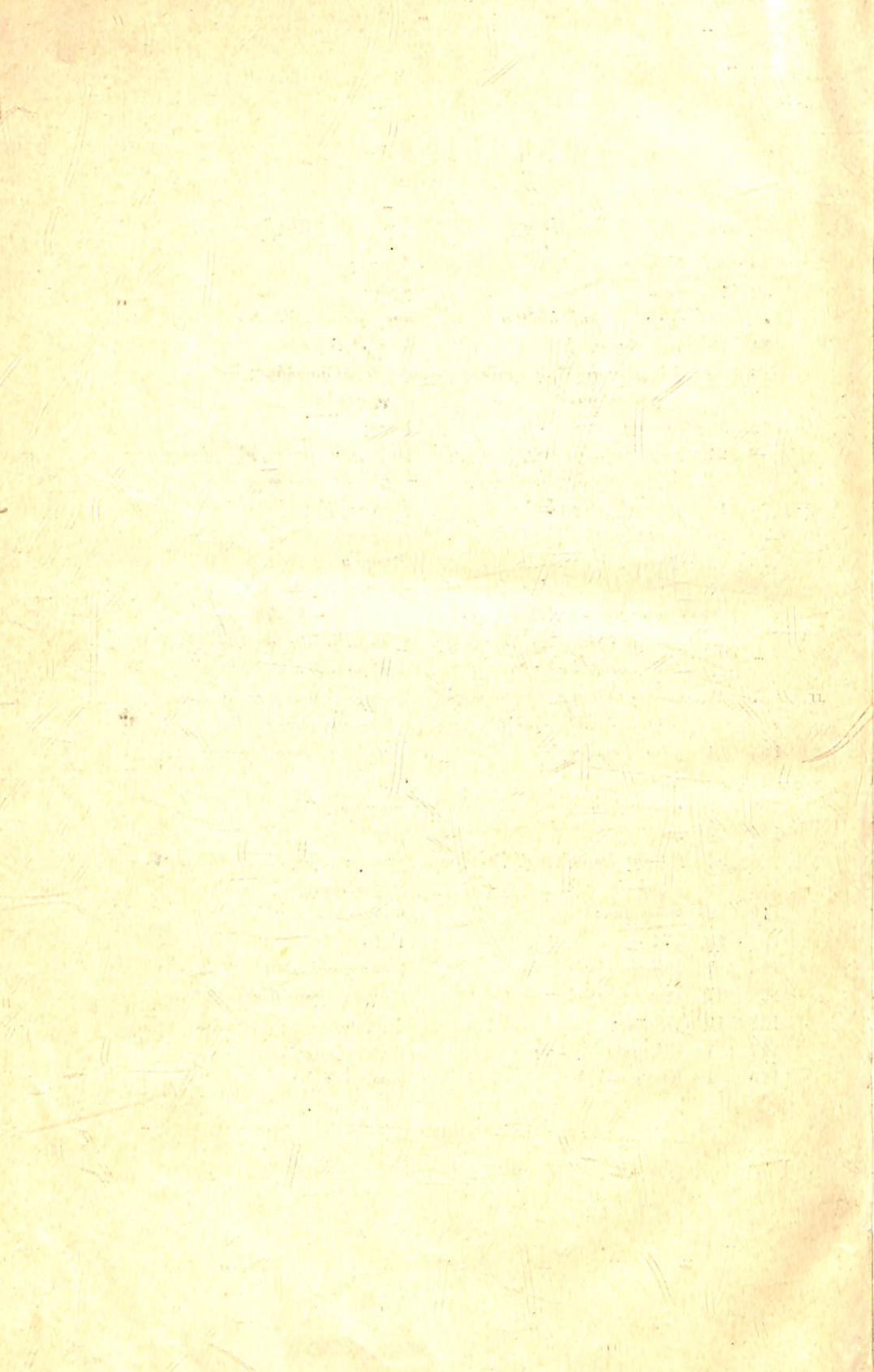
Ո՛րքան ահեղ ես դու , Սեւ ծով ,
Քու սոսկալի ալիքներով
Իմ սիրտըս ալ նրման քեզի
Մերթ է հանդարտ , մերթ կը յուզուի :

Կը ծըփար ծըփուն Սեւ ծովը ծորան .
Նաւը սուրալով կը սողար վըբան :
Կար մէկը կանգուն կեցած կայմին մօտ
Դէմքը դունատած , աչքը արցունքոտ .
Անշարժ կը դիտէր ցամաք երկիրը .
Բընադաւառին բարձրը լեռները
Տակաւ առ տակաւ կը կորսըւէին .
Յիշատակներով , վէպով սիրային
Լի հայրենիքը հեռուն , հեռո՛ւն էր .
Իցի՛ւ թէ զանի անգամ մ՛ալ տեսնէր :
Նաւը կը ձեղքէր ալիքը մըթին ,
Կը պատռէր սիրտը թըշուառ պանդըխտին .
Սէր , ստեղծութեան , զայրոյթ , վիշտ , հոգ , ցաւ
Անոր կ՛ազդէին մորմոքներ անբաւ .
Կուրժքը կը նեղնար , կը լայննար , կ՛ուռէր ,
Եւ դուրս կը ժայթքէր դառըն հառաչներ :
Տըխուրթեան թուխ թուխ թանձր ամպերը
Պատեր էին շուրջ աչքին կոպերը .
Երբեք կեանքին մէջ արեւը պայծառ
Այն ատենին պէս չէր թըւած խաւար :
Վըսեմ ըսկըզուռնք եւ վեհ նըպատակ
Գողցես մարմնացած գըլխուն գանկին տակ
Մէկ աստուածակերպ դէմքով հըրեղէն
Մըտքի աշխարհի մութ հորիզոնէն
Իրենց թափանցող սուր ակնարկներով
Կը խըռովէին հողին անկորով :
Կըսիւ կար սիրտը . բոցարծարձ կըրակ
Կը մըրկէր , կ՛այրէր , ջիղ , արիւն , երակ :
Խե՛ղճ մարդ , ուխտեր էր իր ազգին համար
Միայն եւ միայն ըլլալ օգտակար .
Հիմա յոյսերուն իբր տըրխուր
Իրեն կը մընար վիշտ ազեկըտուր . . .
Վերջապէս նաւը բաւական օրեր
Ընթանալէն վերջ երկաթ նետեր էր :

Եւ արդ հայրենի աշխարհէս հեռի ,
Հեռի անձերէ հողւոյս սիրելի ,
Ման կուգամ անյոյս մէկ օտար երկիր ,
Բախտին տարազիր, թշուառ տարազի՛ր :
Ա՛խ , սա մեծամիտ փարթամ մարդերու
Կըսկըծեցուցիչ նախատինքներու
Ալ չեմ դիմանար : Եւ ինձի կուգայ
Թէ չունիմ ներկայ , չունիմ ապագայ ,
Չեմ ալ գիտեր թէ մինչեւ ե՞րբ այսպէս
Տարբեր երկնի տակ պիտի մաշիմ ես ,
Պիտի հալիմ ես կարօտէս սաստիկ
Անվերջ ցաւերէս խարկող իմ սրբտիկ :

Է՛հ , դեռ կը տըրտմի՞ս , անձն իմ եղկելի ,
Թ՛աչքիդ վառ հուրը մարեր է չուտով .
Բաւ է ալ սրբքէ արցունքըդ աղի ,
Ճակատըդ վեր առ պատած խորշումով :
Մի՛ գուցէ մարդիկ քու լացըդ տեսնեն ,
Կը խընդան վըրադ . չե՞ս գիտեր , անոնք
Անտարբեր աչքով կը նային արդէն
Քեզի , պանդուխտիդ անպաշտպան , անոք :
Դու դեռ կը խորհի՞ս , անձն իմ չարչարուած ,
Թէ չի ծերացած քու փայլուն մազեր
Այսպէս տարաժամ մոխիր են դարձած .
Տանջանք է կեանքը , ալ խորհիլ մ՛ուղեր :
Հանդի՛ստ . . . ո՛հ , քու այդ երազըդ ունայն
Կ՛իրականանայ հողին տակ միայն :

Եգիպտոս , 1894 .

70239

